

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

Овај листъ излази сваке неделѣ еданпутъ. Цена му е на годину 4, на половину 2 а на четвртъ године 1 фор. съ поштариномъ.

Брой 17.

13. Мая.

1859.

Ученъ у народной школи оснива се на сматраню.

“Ништа се не може разумѣти што се чувствено или духовно невиди.”

Сасвимъ е наравно, да дѣцу найпре треба упознати са онымъ стварма, кое они виде, и кое често гледаю. Ствари што су у соби, у кући, на двору, на улици, у школи, у цркви и у пољу, њихова својства, њихове частице (делови), и њихова радња, даю прилику учителю да свое ученике учи о тима често виѣнимъ стварма правилно говорити и мисляти. Та наука гледаня нетреба да е посебна и одъ остальныхъ предмета школскихъ естрога одѣљна, него треба да се средствомъ нѣ обща и найнужнија знања и науке дѣци предаю, или другчѣ, треба да се сво предаванъ у народнымъ школама сматраѣмъ начиномъ предае и на сматраню или гледаню оснива. Другчѣ не може обучаванъ и трудъ учительвъ желѣнымъ уродити плодомъ.

Сва наука безъ гледаня естъ за дѣцу неплодна, и наликъ на мртгавъ капиталъ, кои се у памегъ дѣтию силомъ триа, и тамо дотле стои докъ ю дѣте незаборави, а мора ю брзо заборавити, ерд нѣ лудо, да рѣчи, кое занѣга никаква смисла, никаква значеня немаю, у својой глави држи. Истинита е додуше она стара пословица: „Мы само онолико знамо, колико у памети имамо. — (Tantum scimus, quantum memoria tenemus),“ али е и тѣ права и осведочена ис-

тина, да све оно, што неразумным и лудимъ бубанѣмъ, *) и ученѣмъ безъ смысла и безъ сматраня научимо, нѣ наша собственность, и да е штета онога времена, и онога здравля, кое се такомъ учению жертвуе.

Сматраћи начинъ обучавања првѣй е у школу увео славный Амосъ Коменскій, Славянинъ, родомъ изъ Моравске (1592). Онъ е био школскій управитель и проповѣдникъ слова Божіегъ, и претрпіо многа гоненія одъ своихъ неизображенныхъ савременика. Нѣгово на чешкомъ и латинскомъ езыку списано дѣло: свѣтъ у образи, *Orbis pictus*, прогласило се по свомъ западу европейскомъ. Усереѣнъ човечества, средствомъ воспитанія и уредногъ, лабогъ, и цѣлеходногъ обучавања младежи, то быяше найглавнѣя тежня дѣланя нѣговогъ. Измеѣу остальхъ нѣговыхъ мудрыхъ изреченія, су и ова: „Стваръ и рѣчь има се заодно предавати. Нетреба уеданшутъ дѣцу збунити с' многимъ предметима, него нека уче редомъ найпре едно на онда друго. Найпре треба вештѣвати чувства, затимъ паметь, на онда разумъ. Найпре треба учити оно што е ближе, на онда оно што е далъ. Ученикъ нетреба да учи оно на паметь, што нѣ найпре разумео и сватио. Аристотель вели: Ништа нѣ у разуму, што найпре нѣ было у чувству. *Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu*. Науку треба започети сматранѣмъ стварій а не сувопарнымъ описиванѣмъ с' рѣчма, и лѣпо измишльнымъ дефиниціяма“. Ова начела примиле су и наше езыкословне читанке. Погледаймо само у езыкословна упражненія, I. езыкословне читанке, на страни 150. §§. 35.—41. и остале, пакъ ћемо увидити и признати валяность овога на-

*) Тако су карловачки ђаци назвали ученѣ безъ смысла презирајући га; а по маџарекимъ гимназіяма и по нашимъ малимъ школама нѣ се ни знало за друго ученѣ него за бубанѣ, кое е многомъ младиѣу живота стало.

чела, а пошто најпре сами увидимо и увѣримо се да
 смо досадо неуспутно у обучавању дѣце поступали,
 приведемо у животъ начело ово, упућујмо дѣцу да
 најпре сматрају предметъ на онда о њему да говоре.
 Далъ говори Амось Коменекій: „Свака умѣтностъ
 учи се вѣжбањемъ, пѣвањемъ учи се пѣвањемъ, писањемъ
 писањемъ и т. д. Учитель мора ученику показивати,
 да га овај подражава, и тако радећи научиће у-
 ченикъ безъ сваке муке много брже и бољ него да
 е штудирао теоретична правила. Одъ лакшега посту-
 пати треба к' тежемъ, одъ едноставнога к' сложеномъ.
 Ђзыкъ се лакше и течније научи говоромъ, слушањемъ
 преписивањемъ, најљивимъ читањемъ однога предме-
 та по више пута, него учењемъ сувонарнихъ грама-
 тичкихъ правила. Правила подможу само угврѣњемъ
 и утемељењемъ онога тзыка, кои смо изъ употребленія
 научили и даю намъ сигурностъ. Све што се предае
 нека се предае у примѣрима, и нека е едружено са
 многимъ и свагдашњимъ вѣжбањемъ. — Правило се
 не смѣ предпоставити примѣрима, него се изъ примѣ-
 ра мора правило изводити. Нека се не прелази на што
 друго, док' дѣца едно схватили и присвоили нису.
 Кодъ свакогъ слѣдујућегъ предмета повторити треба
 предидућий. Сматрањемъ ствари више вреди него тол-
 кованъ е' рѣчма. Добро е' едну и исту стваръ са ви-
 ше чувства сматрати. Понятіе о каквој ствари доби-
 јемо, кадъ унутрашњошћу њѣну тако уознамо, као што
 смо јој спољашњошћу средствомъ чувства схватили.
 Тко хоће да добро понятіе о ствари добие, тај тре-
 ба да има здраве мисли не оча. — Јсанъ предметъ,
 и сгрпелљивостъ у сматрању. У едно извѣстно време
 сматрати треба само еданъ предметъ, и то најпре
 савъ у целости као што есѣ, на онда њѣгове часи-
 це. Паметъ*) има троегрупій задатакъ: виђење и уло-

*) Паметъ узео е' у смислу Memoria, das Gedächtnis.

www.знате ствари примати, утубити, и сећати ихъ се. Дѣца која ствари брзо схваћаю, нису найбільи ученици. — Ако вамъ е учитель врло добре главе, то бива онъ обично нестрпеливъ и жестокъ кадъ дѣца брзо несхвате и непоняю оно, што се нѣму лако чини, на незна шта ће одъ муке да ради. Такавъ учитель нека се стрпи, нека се учи великой христіанской добродѣтели трпленю, кое е башъ учителю одъ свега найнужниѣ.

У овимъ краткимъ изреченіама Амоса Коменскогъ садрже се поглавита начела душесловља и науке о обучавању. Што е начинъ учениа прости, то ће с' большимъ успѣхомъ трудъ увѣнчан быти. Али често треба выше дара и способности за предаванѣ просто, него за замршено. Пре свега треба да учи ель упозна се са природомъ и свойствама своихъ ученика; онъ треба да на себи самомъ и на своимъ ученицима учи познати течай човѣчѣга развитка. При овомъ послу служиће му одъ помоћи погледъ на божіи дивостворъ, на красну и великолѣпну природу, а особито на живе органичне твари. Посмотри како се билька развѣя, пази на радню искуснога вртара, и сравнивай нѣгов радъ, са своимъ учительскимъ дужностима! Као што у природи влада слободно развѣянѣ по сталнымъ и неподвижнымъ законима; тако треба да у воспитанію и обучавању младежи влада слободно развѣянѣ умныхъ и душевныхъ дарова дѣтихъ ал' у границама богоданого закона. — Правила задавати, да ихъ дѣца уче на память и да ихъ безъ смисла и безъ свѣсти изговараю нехаснећи с' тымъ ни себи, ни другоме, есть посао людъ, посао човѣка недостоянъ: Ученикъ треба да самъ изъ заданыхъ примѣра сматраюћи и сравниваюћи оне предмете кое види и познае, и мотрећи на дотичне околности изнађе правило. То е найприродни начинъ, коимъ се знаня лако и те-

мельно прибавляю. Старый противнравный шлендриянскій начинъ обучаваня поступао е тако, као да е паметь дечія нека каца у кою се едно на друго свакояке ствари трпаю, да тамо труну и плесниве, и мы смо сви, выше манѣ жертве подѣ шлендриянскогѣ обучаваня, признаймо то свесердно, и оканимо се старогѣ невалялогѣ, а примимо и извикнимо новый благословеный начинъ обучаваня кои се на сматраню и на разумлею оснива, и коимѣ се дѣца к'самосталномѣ мышленю говореню и дѣланю упућую.

Учитель, кои се извешти у науци гледаня, олакшава с' тымѣ себи самомѣ свое тешко званіе, снажно подпомаже воспитаніе, просвѣту и свестрано богатанѣ онога народа, у когѣ средини живи, и чію дѣцу учи. Штогодѣ дете сматраћимѣ начиномѣ научи, то одма приповѣди своіой майци, своме отцу и цѣтой задруги, родбини и суеѣдству. Кољко ћесе добрыхъ и паметныхъ, религіозныхъ и благоправныхъ идеа, као муња брво, овымѣ начиномѣ по забаталномѣ народу нашемѣ распрострети! Изѣ уста младеца разносите се по Србству слава божія. Школка дѣчица постатѣ проповѣдници божіихъ наука, божіихъ молитава, божіихъ закона. Новѣ животѣ, животѣ у духу православія, нравственности, радиности и разума появите се у народу нашемѣ, и све оне врлине и честитости, с' коима се предци наши дичише, оживите ѣюштѣ ленше и красніе у средини народа нашегѣ.

(Продужиће се.)

(Юшъ една лекция изъ Географіе.)

Аустриско царство.

(Продуженъ.)

Каршски предели. Каретъ е много нижа планина него што су Алпе; само неколико нѣни вррова допиру до висине шумнятогъ чама, а ни еданъ до вечити снѣгова. Она се састои изъ голи гора безъ вода, са врло стримъ обалама, пуно дубљина и стеньски левкова. На горама стое илъ поидина брда илъ ланци брда. Реке су све незнатне, кое отудъ изтичу, и теку само крозъ оно мало дубљи и шири долина; највише ихъ довикле тече, пакъ се онда у язбинама, коихъ су ова кречна брда пуна, изгубе, докъ на другомъ месту опетъ неизађу. У таковой одной долини и язбини стои и циркично езеро, когъ воде одъ такови подземни река зависе, и како е кадъ више илъ мањ надође, тако се у нѣму више илъ мањ воде види.

У картской планини уобште е мало руда, само живе овде највише има, и овде е главни мајданъ (у Идрии у Крањской). Окромъ тога знаменитъ е далматински Асфалтъ и каменити угаль. Морске соли вади се највише на ядранскомъ приморю. Има и рудњи извора: Топлице у Крањской.

При свему што су ови предели јужно положени, опетъ нису за земљделство сгодни; најболъ успева виноградъ и маслина (у Истрии и Далмацији) и на приморјама у најтоплимъ краима има и режчића. Агава и кактуси подивляю, немогу се питомо одржати. Жестокъ североисточни ветаръ (бора) опустошава кад-кадъ цео предель.

Жители целога картского предела Славјани су, само у приморскимъ градовима има и Талијана.

Судешки предели Судетски предели нису као оно Алпеки одъ сви страна, него само одъ части водама

вограницени (на югу Дунавомъ, на истоку Мархомъ и Одромъ).

Судетске планине са Алпама споређене нити су онако високе, нити имаю онаке шилјасте и оштре вррове, ни онаке тесне долове. Реке теку мало између брда, после између низки брдашаца крозъ равнице.

И опетъ е савъ овај пределъ знаменито изнадъ висине мора узвишенъ, на своимъ најнижимъ местима, на улазку Елбе у Саксонску јошъ е 327 стопа изнадъ висине мора.

Онако разновидни и величествени погледа као на Алпама нема на Судетама. Брда су судетска нижа, а вррови су округли, кубасти, и сѣ њи се на све стране у долине и равнице види.

На Алпама има велики простора, кое вечити снегови и ледови покриваю, или голе стене и каменъ заузимљ, сасвимъ е за обделавањ неударно, и за люде као изгубљно; тога на Судетими нема, илъ врло мала местанца таква су, макаръ да и овде неки предела има, кое силногъ труда требаю, да се обделаваю. Найвећа е частъ горскимъ шумама покривена а остала шумомъ непокривена земља обделава се са богатомъ наплатомъ. Прелази и пролази преко планина и крозъ њи нису онако тешки као преко Алпа, и саобраштај унутри, сгоднимъ положенјемъ земаля врло е одлакшанъ. Овде се могло далеко више народа населити, а сва су се места могла већ одавно до величине вароши разширити.

Поједина места ови низкимъ брдашцама обузети предела имаю сила свои собствени лепота и милина.

На изворъ Елбе долазили су јошъ у најстарија времена любитељи и пријатељи природе, да га се нагледаю, а долина Елбе, којомъ ова река крозъ Ческу до Саксонске тече, са свое е лепоте знаменита.

Мирни и ладовни долови, чески планина, на извору Молдаве и нѣни потока, пуна вароши Егарска долина, са потегомъ високи планина, и предели где Марха и Опа изтичу, пакъ онда долине Вечве и Цитаве пуно су лепо и мили погледа.

Макаръ да е просторъ аустриско судетски предела у полу мањи одъ аустриско алпски, опетъ е богатство природни извода у вредности готово еднако са алпскимъ. Узрокъ е овогъ одъ части створъ и својство земљъ почемъ у Алпама велики простори празно леже, неда се обделавати, а одъ части е и животна радиностъ жителя и вештина обделаваня земљъ, која е у судетскимъ пределима на високимъ степенъ изтерана.

Држанъ и нега марве у свима струкама, обделаванъ нѣвива, башти, воћа и шуме у обште е овде далеко болъ него у Алпама, и са овимъ се изравнава она незгода, што е ове земљъ сбогъ северногъ положеня и оштрие климе имаю према много топлимъ и плодносимъ алпскимъ долинама.

У судетскимъ планинама нема соли ни живе, као у Алпама; алъ на место тогъ има порцуланске земљъ и за стакло потребити материяла толико много, како ихъ нигде у Алпама нема. Рудни извори и банъ, карлсбадске топице, Мариенъ — и Францбадске (у Ческой) на гласу су по свемъ свету, и имаю сваке године силне госте изъ најдаљихъ краева земљъ.

У судетскимъ пределима нема южни воћа, ни кокуруза као у алпскимъ пределима, алъ има воћа осталогъ све благороднога и има ражи, пенице, вчма, пров и кромпира у изобиљу.

И виноградъ се понешто негуе, алъ неможе да успева, зато га врло мало има. На место нѣга обделавана се овде мели, кои се за пиво узимљъ и на место алпскогъ свилодѣлиа обделавасе овуда ланъ и кудеља.

Колико су у алпскимъ езерама пастрме знамените, толико е по судетскимъ барама и рибњацима знаменитъ шаранъ и штука. Дивокоза има само на Алпама; а у судетским планинама има по ловњацима по припитомљено и одомаћено хинески фазана, и подивљачницама има дивљи нерастова, којихъ е изъ алпскихъ шума сасвимъ нестало.

Што се радиности тиче у маломъ и у великомъ, ту е судетски пределъ и народъ најбогатви и најславнији у читавомъ царству. Овде су не само најразличније фабрике, него ихъ е и највише, и износи еспапе тако ваљане и тако ефтине на продаю, да се не само у све остале круновине по царству, него и по странимъ државама у најдалъ земљъ односе; особито стакло, порцуланъ и штайнгутъ, тбкани еспапа одъ вуне, памука, и платна најфинији врети, пакъ онда шећеръ одъ репе прављени, и пиво.

У Алпама е народъ већомъ страномъ немачкогъ колена, а у Судетима највише славенскогъ. Алъ у планинама има и Нѣмаца и измешано: у пределима славенскимъ има населбина немачки, а у немачкимъ славенски.

Ч о к о т њ .

(Једна лекција изъ историје наравне.)

За хришћанске народе ние ни едно више растњивие на земљи одъ толике важности као што е чокотъ.

Нашъ списатељ говори: „я самъ чокотъ, а ви сте лозе; ко у мени остане, и я у нѣму, тај ће донести много плода. И Христосъ спаситељ изабрао е та два вида, лебъ и вино, да се е нами саедини, и подъ тимъ видовима е онъ у светимъ тайнама приносущъ.

Као што лебъ тело рани, тако вино умерено питно разведри душу и оживи: Зато пише и у св. писму: вино весели срце човека. Алъ ние све за свакогъ ни, сваки за свашто, вели пословица; а друга една каже: млеко е деци вино, а вино е старцу млеко. Шта оће пословица да са тимъ каже?

Чокоть се познае сваки по нѣговой кривой чворнатој глави, виткимъ лозама, лепомъ широкомъ запореномъ листу, танкимъ ваталицама и ситномъ цвету; а ко чокоть непознае, зна нѣгово грожђе или е вальда видио и ео ситно илъ бруно дуѣанско грожђе, кое се грожђе изъ южни земаля доноси и продае.

У нашемъ царству има много предела виномъ благословени. Наша су најглавния вина карловачко фрушкогорска, вршачка и белоцркванска. Маџарска су најглавния токајска, будимска, егарска, печуйска и шомлавска: чешко е најболъ мелничко, далъ има у Моравској, Тиролској, у Ломбарди и Истрии, у Славони, Далмаци и у Ерделю, све су те земљ виномъ богате и благословене.

У нашемъ царству добие се сваке године чистогъ вина, окромъ што се грожђа поведе, више одъ четрдесетъ милиона акова, и окромъ Француске ни една се земля у Европи неможе виномъ са Аустриомъ мерити. Нека се одъ ови вина извозе напољ у стране земљ и као скупочености продаю. Токајско вино држи се за најблагодородни међу свима свегъ света винама, и зову га царемъ међу винама.

Алъ право отечество чокота ние Европа, него е Азия, одкуда и сва жита и сва воћа и готово све наше домаће животинѣ свое порекло вуку. Ономо у пределима између Кауказки и Таурски гора и Арарата расте чокоть дивлѣ јошъ и данасъ у великимъ гомилама, и по онимъ великимъ шумама вие се узъ дрва до у вррове њине.

На брду Арарату зауставио се у време потопа Ноевъ бродъ, ковчегъ, и изъ библичне историе знамо, да е іошъ Ное, чокотъ неговао, и да е одъ грежѣ вино добио, коегъ снагу непознавајући, кадъ се преко мере напио, синъ га Хамъ почео изсмевати. Како е у светой земљи чокотъ іошъ онда бириѣтанъ био, знамо изъ историе Иенса Навина, комъ су посланици изъ свете и обеѣане земљѣ на мотки гроздъ донели. И данасъ налазе путници у онимъ пределима гроздове одъ 6. до 8. фунти тешке.

Изъ Азие пренешенъ е и расаѣенъ чокотъ најпре по Грчкој, а одатле после чрезъ Римляне по Талијанској. Одма у прва времена после Христа дошли су Римляни са својомъ войскомъ до Дунава и до Райне, и кадъ су се туда по тима освоенимъ земляма настанили, пресадили су и чокотъ туда. У трећемъ христіјанскомъ столѣтию изда римски царъ Пробусъ заповести, да се око Дунава чокотъ расади, тада су у Фрушкој гори прве лозе расаѣене, и одъ тога доба постои виноделие у овимъ земляма.

Вина има две врете, црногъ и белогъ, макаръ да није ни оно сасвимъ црно, ни ово сасвимъ бело, него е оно више црвено, а ово више жућкасто. Кадъ е берба, онда се грозѣ бере пакъ илѣ у чабровима муља илѣ кровъ несе цеди, и измуљано у каце баца. Оцеѣено е вино мутно и сладко, в зовесе сладко вино, клюкъ и масть. Кадъ сладко вино у бурадна неко време постои, с њиме се знаменита промена ебуде, узавре илѣ како се каже узкиене! дебросно бешчица направи се у њму кое се све озго изнадъ вина покупе; све почне као кипити и баца пену већма него вријућа и ключајућа вода. То све учини угљва киселина, една загушљива пара која се изъ сладкогъ вина излучуе. Цео воздухъ около ти буради буде томъ угљвомъ киселиномъ тако отрованъ, да не треба ни

еданъ човекъ да се усуђуе у нѣга, ако в радъ главу да изнесе. У такове качаре иль подруме валя найире чистогъ воздуха напустити да онай загушљиви протера, другчие сваки оногъ часа загушенъ буде, когодъ се усуди унутра.

Кадъ в сладко вино преврило, онда га ниво више ни познати не може, тѣко се промене. Онда добие неки особити вкусъ, постане танко, бистро, и провидно, и буде снажно и опойно; когодъ га се мало више напие опие се, па незна шта ради него се осрамоти. Зато се брои и вино, као и пиво и ракия у снажна и силовита пића. Преврило вино после се отаче, т. е. са киселице скида и у друга бурадъ претаче, у којима се оставља да стои, и што се дуже година чува, то све яче и болъ бива, само што се неможе свако да дуго држи.

Изнутра по бурету и у киселици навата се стрешъ, (Weinstein) винокисъ, бели каменъ неки, кои се за лекъ употребљава. Одъ вина може се сирђе и шпиритусъ правити. Сирђетомъ постане вино, кадъ се на воздуху у отворенимъ широкимъ судовима кадама и пр., остави, где наскоро прокисене; а шпиритусъ прависе, кадъ се вино пече; као што се одъ комине ракия прави, тако се може одъ вина шпиритусъ правити. Кадъ се кљокъ одцеди, остае комина, којомъ неки марву ране, алъ обично се одъ нѣ ракия пече. Одъ чокотовогъ угља иль одъ спржене комине, добия се штампарско црнило, и една плаветна боя.

У пределима где неможе чокотъ да прия, алъ где много воћа има, праве люди одъ ябука и крушака вина, ябуковацъ и крушковацъ. Ово се прави исто онако, као и горецоменуто вино одъ грозђа, алъ ово ние никадъ онако силовито као чокотово. У горњой Аустрији, у некимъ пределима дойне Аустрије, и у Шта-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ерској прави се и троши јабуковца и крушковца много; кодъ насъ се само ракия одъ овогъ воѣа кадкадъ пече, и зовесе јабуковица и крушковица, као она одъ шљива шљивовица, и ово е најглавниа и најбоља.

Водена пара.

(Бдна лекција изъ физике.)

Кадъ метнемо у едномъ лончиѣу воде узъ ватру, вода се стане угревати и бива езе топлиа и врелиа, докъ непочне врити.

Да би болъ видили, шта се е' водомъ сбива, докъ узавре, валя е само у едной танкой стакленой чаше угревати. Да би сигурнии били да чаша непукне, валя метнути на еданъ саѣачиѣъ, трѣногъ, танку плочицу лима, плеха, и озго на ню е' прета дебело песка, пакъ на песакъ ставити ту е' водомъ до пола напуњѣну чашу, и онда кандилче са шпиритусомъ зажеѣи и подъ трѣногъ метнути.

За неколико часака показе се у чаше мале еитне бешичѣце као искрице, кое се изъ воде у висѣ дижу и ту ихъ нестане; то су бешичѣце одъ воздуха, коегъ вода у себи има, и кои садъ угреанъ мора наполь да иде. Кадъ се вода веѣма угрев, онда се почну на дну чаше веѣе бешике показивати, кое такоѣеръ у висѣ полазе, алъ еъ почетка пре негъ што до врѣ в' де доѣу, опетъ се у води разиѣу и изчезну. Вода кадъ се яче угрев претвара се у пару. И ту се вода на дну чаше, ербо е ту најтоплие, у пару почне претвратити, алъ пара та, кадъ горе поѣе и у горню ладнию воду доѣе, одъ те ладниѣ воде излади се, и опетъ се пара у воду сгусне, у каплѣ претвори. пакъ ту остане, зато те парне бешике изчезну. Доцнѣе кадъ се сва вода јошъ веѣма угрев, онда се по

чне све више такови парни бешика е' дна воде у висъ дызати, и на врѣ воде изишавъ разнужну се и пара излети. То скаванѣ бешика крозъ воду учини да се сва вода почне гибкати. То гибканѣ угреяне воде приузроковано искаканѣмъ парни бешика, зове се ключанѣ или вриенѣ воде. Што вода дуже на ключу стои, то е све више у пару оде, а све манѣ у чаши или суду остае, као да усине.

Исто се то ебуде не само е' водомъ него и са свакомъ другомъ течности чимъ се на ватру стави: угрее се, узключа и паромъ одлети.

Кадъ се вла на ватри дуже оставе да стое, она се укуваю, т. е. постану гушћа, ерѣ влага изъ нѣи паромъ одлети. Кадъ се вла заклопцима поклопе, онда неможе толико паре да одлеће; а кадъ неodleће, онда више топлоте у тимъ лонцима или судовима, у којима се вла куваю, остае, зато у поклопљенимъ судовима много пре вода узключа, и брже се вла скуваю, и манѣ се ватре потроши. Заклопци су дакле врло вредни. Било дакле та угревана течность или вода, или која му драго друга, све едно е, топлотомъ буде свака у пару претворена.

(Продужиће се.)

Апостолске науке.

Недай се злу надвладати, него надвладай зло добром. Неугледайтесе на зло, него на добро.

Ко е радъ да живи, и да види дане добре, нека задрижи езыкъ свой одъ зла, и усне да неговоре преваре; нека се уклони одъ зла и нека учини добро; нека тражи мира и нека се држи нѣга; ерѣ очи божіе гледаю на оне, кои зло чине, да ихъ изтреби са земљ.

Богъ побожне избавля одъ напасти, а неправеднике мучећи чува за данъ судни.

Кои добро чини, од Бога е, а кои зло чини, невиде Бога.

Ко твори грѣх, од ђавола е; ер ђаво греси од почетка.

Кои год нетвори правде и нелюби брата свог, не од Бога.

Кои е годъ рођенъ одъ Бога, нетвори греха; по тиме се познаю деца божія.

Одбаците лажъ, и говорите истину сваки са своимъ ближњимъ.

Никога хрђава речъ да не изилази изъ уста ваши; него само што е добро.

Коликогод до вас стои, имајте мир са свима людма.

Любте еданъ другога, ер е любовь одъ Бога.

Сваки ко има любви, одъ Бога е, а кои нема любви, непознае Бога, ер е Богъ любовь.

Ако ко рече: ја любимъ Бога, а мрзи на брата свогъ, лаж е; ер ко не люби брата свогъ когъ види, како може любити Бога, когъ не види.

Ко люби брата свогъ, у видалу живи, и заблазни у нѣму нема; а кои мрзи на брата свогъ, у таме, и у таме ходи, и незна куда иде, ер му е тама заслепила очи.

Будите сви сложни, братолюбиви, милостиви, понизни.

Незраћајте зло за зло, ни цевке за цевку, него насупротъ благосиљајте знајући да сте на то позвани, да наслѣдите благословъ.

Као у едномъ телу што имамо многе уде, а уди сви немаю еданъ носео; тако смо многи едно тело у Христу, а по себи смо уди еданъ другоме.

Кадъ би све тело око било, гди е чувенъ; а кад би сво било чувенъ, гди е мирисанъ. Али Богъ постави све уде у телу, како е годъ хгео. Кадъ би сви били еданъ удъ, гди е тело? Садъ су пакъ многа уди, а едно тело. Око неможе рећи руци, нетребашъ ми, ни глава ногама, нетребате ми.

Богъ сложи тело, да не буде распре, него да се уди еднако брину еданъ за другога, и ако страда е-

данъ удѣ, с' нѣмъ страдаю сви уди: а ако ли се е данъ удѣ слави, с' нѣмъ се радую сви. А ви сте тело Христово и уди међу собомъ. —

Слушайте учителя свое и покоравайте имъ се, еръ се они стараю за душе ваше, као кои ће дати одговоръ, да то с' радосћу чине, а не уздишући.

Непуштай у немаръ караня господня, нити губи вољъ, кадъ те онъ покора: еръ кога люби, онога и кара, и бѣе свакога сина, коегъ прима.

Свако каранъ кад бива, нечини се да е радостъ, али после дође миран род правде онима, кои су научени нѣме.

Слушайте у свему свое господаре, не само пред очима радећи, као да людма угађате, него у простоти срца, божѣ се Бога; и све штогодъ чините, чините одъ срца као господоу, а не као людма, знајући даће те одъ нѣга примити плату наслѣдства.

Свака душа да се покорава властма кое владаю; еръ нема власти, да нѣе одъ Бога; а што су власти, одъ Бога су постављѣне.

Кои се противе власти, противе се наредби божіој; а кои се противе, примиће грехъ на себе.

Кнезови нису страхъ добримъ делма, него злимъ. Оѣнешъ ли да се небовшъ власти, чини добро, и имаѣнешъ хвалу одъ нѣ.

Власть е божіи слуга, теби за добро; аколи зло чинишъ, бойсе; узалудъ неносу мача, божіи е слуга осветитель на гнѣвъ ономъ, кои зло чини.

Валя се покоравати власти, не само одъ стра, него и радъ савести.

Будите покорни свакој власти човечіој Бога ради, ако цару као господоу, ако кнезовима као нѣговимъ посланицима, за освету злочинцима, а за хвалу добротворима.